تعیین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر بروز رفتارهای مغایر رفتار علمی در آموزش عالی (مطالعه موردی دانشجویان پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی)[1]

فرحناز رستمی[2]
کیومرث زرافشانی[3]
مهسا سعدوندی[4]
مریم حسینی لرگانی[5]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۳/۲۰
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۳/۲۵

چکیده

امروزه پدیده تقلب در بین دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی به حدی شایع است که برخی صاحب‌نظران از آن به عنوان اپیدمی یاد می‌کنند. حادترین موضوع در این خصوص حالتی است که فراگیر شدن آن منجر به تغییر نگرش و درونی شدن آن در دانشجویان می‌شود. هدف این تحقیق تبیین مؤلفه های تاثیرگذار بر بروز پدیده تقلب در نظام آموزش عالی می باشد. این مطالعه پیمایشی در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ بر روی ۲۹۸ دانشجوی رشته کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه در دو مقطع تحصیلی کارشناسی و کارشناسی ارشد و در گرایش‌های مختلف کشاورزی انجام شد. انتخاب نمونه ها به روش انتساب متناسب انجام گردید. روایی محتوایی پرسشنامه مورد استفاده با استناد به منابع معتبر در حد مطلوب بود. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ در حد مطلوب برآورد گردید (α =۰/۷۸). نتایج تحلیل عاملی طیف طراحی شده تحقیق نشان دهنده تبیین ٤ مؤلفه از مؤلفه های تاثیرگذار بر بروز پدیده تقلب در نظام آموزش عالی یعنی؛ ناهنجاری‌های برنامه

---

[1] . برگرفته از پژوهش انجام شده در پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه در سال تحصیلی ۹۰-۸۹

[2] . *استادیار* دانشگاه رازی کرمانشاه fr۳۰٤@yahoo.com
[3] . *دانشیار* دانشگاه رازی کرمانشاه Zarafshani۲۰۰۰@yahoo.com
[4] . دانشجوی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه
[5] . دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه شهید بهشتی و مربی مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی mhosseinil@irphe.ir

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

ریزی آموزشی، درونی شدن فرهنگ تقلب در بین دانشجویان، ضعف مدیریتی و ضابطه مند نبودن قانون برخورد با افراد متقلب و عوامل محیطی با درصد تبیین ٦٢/٨٤ واریانس کل می باشد. همچنین نتایج تحقیق گویای این واقعیت بود که بین ارتکاب به انجام عمل تقلب دانشجویان با سن، جنس، رشته تحصیلی و دوره تحصیلی رابطه معنا داری وجود ندارد. این در حالی است که بین ارتکاب به انجام عمل تقلب دانشجویان با مقطع تحصیلی و معدل مقطع تحصیلی آنان رابطه منفی و معنا داری وجود داشت. با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده، مدیریت و مهار پدیده تقلب در جهت پیشگیری از شیوع آن به عنوان یک پدیده اپیدمی و غیر اخلاقی در نظام آموزش عالی امری ضروری به نظر می رسد.

واژگان کلیدی:

تقلب، آموزش عالی، ناهنجاری‌های برنامه ریزی آموزشی، ضعف مدیریتی

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

مقدمه

روان‌شناسان اجتماعی بر این باورند، هنگامی که بین وجدان آگاه شخص و عملکرد وی تعارض پیش می‌آید، مکانیسم توجیه میانجی‌گری می‌کند. در ارتباط با پدیده تقلب شخص با این سؤال مواجه می شود که: " آیا تقلب با اصول اخلاقی سازگار است؟" در وهله اول ممکن است شخص در ذهن خود پاسخ منفی دهد ولی پس از ارتکاب به تقلب چنین توجیه می کند که " همه تقلب می کنند " و یا " تقلب کار بدی که نیست " (Aronson, ۲۰۰۲). تقلب در امتحان[۶] که از آن به " تقلب امتحانی" یا " تقلب" یاد می شود، اساساً نوعی فریب کاری[۷] و حقه بازی[۸] محسوب می شود. تقلب در برخی از متون زیر مجموعه " نادرستی تحصیلی" (Jensen & et al, ۲۰۰۲) و در برخی متون دیگر خود مترادف با نادرستی تحصیلی محسوب می شود (Thorpe,۱۹۹۹). به هر حال تقلب امتحانی طبق تعریف عبارت است از؛ اقدام دانشجو یا دانش آموز به منظور قلمداد نمودن کار تحصیلی دیگران به جای خود است (Jensen & et al,۲۰۰۲). در تعریفی دیگر (Gregory,۲۰۰٤) تقلب عبارت است از؛ هرگونه رفتار یا قصد به انجام عملی که منجر به تخطی از قوانین رسمی و اداری برگزاری آزمون و یا تکمیل تکلیف و پروژه اختصاص یافته به دانشجویان شود. تقلب امتحانی پدیده ای عالم‌گیر است (Thorpe,۱۹۹۹) که محدود به مرز جغرافیایی و یا دانشگاه و آموزشگاه خاصی نمی شود و برخی از صاحب‌نظران با توجه به فراوانی آن، از این پدیده به عنوان اپیدمی (Haines,۱۹۹٦) و برخی به عنوان مشکل مزمن یاد کرده اند (Maramuk,۱۹۹۳). از آنجایی که رخ دادن پدیده تقلب در برخی امتحانات امری غیر قابل انکار است به نظر می‌رسد لزوم بررسی همه جانبه در خصوص ریشه‌یابی این پدیده ناهنجار آموزشی امری بدیهی است. زیرا فراگیر شدن این مسئله که از عوامل مخدوش کننده ارزیابی دانشجویان محسوب می شود ممکن است به ارکان تعلیم و تربیت لطمه وارد کند. مطالعات متنوعی در خصوص جنبه های مختلف تقلب امتحانی به عمل آمده است (Jenson,۲۰۰۲; Haines,۱۹۹٦; Baldwin,۱۹۹٦). امروزه حداقل صد ایستگاه تقلب در اینترنت وجود

۱. Cheating on Exam
۲. Deception
۳. Fraud

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

دارد و غالب آنها پروژه‌های دروس آکادمیک را به رایگان و یا در مقابل مبلغ بسیار کمی در اختیار مراجعان قرار می‌دهند. سایت‌هایی مانند Cyber essays و School Sucks و House of Cheat (Jenson,۲۰۰۲) وجود دارد که در هر یک از آنها صدها پروژه درسی قرار داده شده است. دانشجویان به وضوح می‌دانند تحویل هر یک از پروژه‌های اینترنت دریافت نمره قبولی را تضمین می‌کند. تعدادی از این ایستگاه‌ها مطالب خود را به فروش می‌رسانند. اگر چه بسیاری از مقالات را حتی می‌توان به رایگان دریافت کرد .دسترسی به اینترنت تقلب در پروژه های درسی را آسان کرده است، در اینترنت مقالات و متونی درباره بسیاری از مطالب درسی قرار داده شده است؛ اگر مطلب مورد نظر پیدا نشد کسانی آمادگی آن را دارند تا در مقابل پرداخت وجه پروژه دانشجویان را تهیه کنند. طیف مراجعه کنندگان به ایستگاههای تقلب را کسانی که توانایی تحقیق و مطالعه ندارند و یا به دنبال پیدا کردن راه های ساده تر و سریعتر در انجام تحقیق هستند، تشکیل می‌دهد. اگر چه عموم به آنها به دیده "زرنگ" نگاه می‌کنند ولی کاملاً مشخص است که "زرنگی" آنان در تقلب است نه در درس. متخصصان می‌گویند روزانه هزاران دانشجو در سراسر جهان در پی یافتن مطالب درسی به جای مراجعه به کتاب و کتابخانه و به کارگیری مغز و افکار خود، در اینترنت به دنبال شکار پروژه خود می‌گردند (Murdoc,۲۰۰۱). دانشگاه بوستون شدید ترین عکس‌العمل را در مورد صاحبان ایستگاه‌های تقلب نشان داده است. در سال ۱۹۹۷ این دانشگاه مسئولان پنج سایت را به علت قرار دادن پروژه‌های درسی امتحانات ترم در اینترنت تحت تعقیب قرار داد و علیه آنان به مقامات قضایی آمریکا شکایت کرد. پس از مطرح شدن موضوع در دادگاه، قاضی شکایت دانشگاه را بی اساس تشخیص داد و رای صادر نکرد چرا که صاحبان ایستگاه‌های تقلب اینترنت که Mills Term-Paper خوانده می‌شوند، ادعا کردند که از این راه به کسب و کار مشغول هستند و انتظار دارند که مراجعه کنندگان از مطالب آنها به عنوان منبع و مرجع استفاده کنند (Jenson,۲۰۰۲). نیاز به تقلب و کمک از سوی دانشجویان جهت اتمام و انجام تکالیف درسی همیشه سوءاستفاده کنندگان را تشویق کرده است. قبل از حضور اینترنت، بخش نیازمندهای روزنامه ها و نشریات مملو از آگهی های گوناگون فروش تکالیف درسی بود. در این آگهی ها شرکت‌ها و افراد اظهار آمادگی می‌کردند تا پروژه‌های درسی دانش آموزان و دانشجویان را تهیه نمایند. در سال ۱۹۸۹

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

دانشگاه یورک با حمایت ۱۵ دانشگاه و مراکز آموزش عالی از پلیس تورنتو خواست که شرکت Term paper را به دلیل فروش و تهیه پروژه‌های دانشگاهی مورد بازجویی قرار دهد. در بررسی‌های پلیس اسامی تعداد بیشماری از مشتریان شرکت که در مراکز آموزش عالی سراسر کانادا مشغول تحصیل بودند به دست آمد و در اختیار مسئولان دانشگاهها قرار گرفت (Jenson,۲۰۰۲). فراگیر شدن پدیده تقلب برخی از دانشگاه‌ها را برآن داشته است که به دنبال پیدا کردن راه هایی در برخورد با این مساله باشند. شیوع پدیده تقلب منجر به انجام پژوهش‌هایی در خصوص بررسی علل تقلب تحصیلی شده است. نتیجه بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعات داخلی ایران (www.sid.ir ، www.magiran.com و www.irandoc.ac.ir) در بخش مقالات و پایان نامه ها رکودهای اطلاعاتی زیر را نشان داد: سید حسینی داورانی،۱۳۸۳؛ نخعی،۱۳۸۳؛ نخعی و نیک پور،۱۳۸٤؛ مرادی،۱۳۸۰؛ نیک پور،۱۳۸۲؛ سپهری نیا،۱۳۷٦؛ نعامی،۱۳۷۲؛ دریس،۱۳۷۷ و خامسان،۱۳۹۰. در ادامه به بررسی نتایج پژوهش‌هایی که در قالب مقالات علمی – پژوهشی ثبت شده اند، پرداخته می شود. نتایج پژوهش نیک پور در خصوص بررسی نگرش دانشجویان نسبت به انواع تقلب در مراحل تدوین پایان نامه نشان داد ۵۰ درصد دانشجویان در تدوین پایان نامه تحصیلی‌شان مرتکب جعل و تحریف شده اند. از سوی دیگر، بیش از نیمی از افراد گروه نمونه نگرش منفی به انجام تقلب داشته اند (نیک پور،۱۳۸۲). سید حسینی داورانی (۱۳۸۳)، به بررسی فراوانی نسبی تقلب در بین دانشجویان پرداخته است. نتایج تحقیق او نشان داد که نرخ شیوع برخی از انواع تقلب نزدیک به ۵۰ درصد است. به طور مثال آگاه نکردن استاد هنگامی که در تصحیح ورقه اشتباه شود (۵۰/۷ درصد)، نگاه کردن از روی دست دیگران و یا در معرض دید قرار دادن برگه ها (۵۲/٤ درصد) و دریافت و ارسال پاسخ سؤالات از طریق ایما و اشاره (٤۹/٤ درصد). مرادی و همکاران (۱۳۸۰)، به بررسی علل گرایش به تقلب در بین دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه همدان پرداختند. نتایج نشان داد دانشجویان، عدم انگیزه برای یادگیری، راحت طلبی یادگیرنده، فشرده بودن زمان امتحانات و سخت گیری بیش از حد استادها را به عنوان مهمترین علل گرایش به تقلب ذکر کردند. نتایج پژوهش خامسان و همکاران (۱۳۹۰) نیز نشان داد: میزان تقلب در پسران بیش از دختران و باور به عمومیت داشتن تقلب، در دختران به طور معنادار بیش از پسران بود. رایج‌ترین شیوه انجام تقلب در

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

جلسات امتحان، نگاه کردن و نوشتن روی کاغذ، و رایجترین شیوه تقلب در تکالیف درسی، گرفتن تکلیف از همکلاسی و از اینترنت می باشد. در ارتباط با علت تقلب، نتایج پژوهش نشان می دهد عوامل درونی نظیر؛ عدم مسئولیت پذیری و عدم وقت کافی بیش از عوامل بیرونی نظیر؛ سخت بودن تکلیف و توقع زیاد از دانشجو به عنوان علت تقلب توسط دانشجویان مورد تأکید قرار گرفته است. به طور خلاصه می توان گفت بررسی موضوع تقلب در بین دانشجویان از دو جهت دارای اهمیت است:

- در صورتی که دانشجو در محیط آموزشی به انجام امور خلاف عادت نماید، آینده شغلی وی به احتمال بیشتری آلوده به مسائل غیراخلاقی می شود (Sierles,۱۹۹۰; Gaberson,۱۹۹۷).
- اگر قرار باشد دانشجویان با تقلب، امتحانات خود را پشت سر بگذارند، در نهایت سواد و معلومات آنها از سطح مطلوبی برخوردار نخواهد بود و این امر می تواند ضررهای جبران ناپذیری به آینده جامعه وارد کند (Rozance,۱۹۹۱).

لذا با توجه به اهمیت مطالعه و ارائه راهکارهای لازم در جهت پیشگیری از بروز و شیوع پدیده تقلب، از سوی دیگر محدود بودن تحقیقاتی که در ارتباط با موضوع مذکور انجام گرفته است (تا آنجائیکه پژوهشگران تحقیق اطلاع دارند)، لازم است توجه و تحقیقات بیشتری پیرامون این پدیده ضد ارزشی در بین دانشجویان به عمل آید تا تمهیدات لازم به منظور مقابله با آن به شیوه علمی طراحی شود. این مطالعه با هدف تبیین مؤلفه های تاثیرگذار بر بروز پدیده تقلب در نظام آموزش عالی به منظور ارائه راهکارهای سازنده در جهت مدیریت و کنترل آن، در پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ صورت گرفته است.

روش شناسی تحقیق

این مطالعه پیمایشی در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ بر روی ۲۹۸ دانشجوی رشته کشاورزی در دو مقطع تحصیلی (کارشناسی و کارشناسی ارشد) و در گرایش‌های مختلف (ترویج و آموزش کشاورزی، زراعت و اصلاح نباتات، گیاه پزشکی، مکانیک ماشین های کشاورزی و

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

...) انجام گرفت. انتخاب نمونه ها به روش انتساب متناسب صورت گرفت و پرسشنامه ای مشتمل بر ۳۱ عبارت که نمایانگر عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب در جلسات امتحان بود توسط دانشجویان تکمیل گردید. عبارات مذکور از منابع معتبر (Jensen,۲۰۰۲; Rennie,۲۰۰٤; Cizek,۱۹۹۹) و همچنین جلسات بحث گروهی با دانشجویان، اعضای هیات علمی و ناظران جلسات امتحان تهیه گردید و به استناد منابع معتبر (Jensen,۲۰۰۲; Rennie,۲۰۰٤; Cizek,۱۹۹۹)، تجارب دانشجویان، اعضای هیات علمی و ناظران جلسات امتحان، از نظر روایی محتوایی در حد مطلوب تشخیص داده شد. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ در حد مطلوب برآورد گردید (α =۰/۷۸). در تنظیم پرسشنامه با توجه به اینکه سؤالات تا حدی حساسیت برانگیز بودند، سعی گردید از روشهای علمی به منظور کاهش حساسیت نمونه مورد بررسی استفاده شود (Sudman,۱۹۹۷). به این طریق که ابتدا پس از اطمینان خاطر دادن به واحدهای مورد پژوهش از بدون نام بودن پرسشنامه ها، با عبارات توجیهی در ابتدای پرسشنامه چنین القاء شد که پدیده تقلب از شیوع بالایی در سراسر دنیا برخوردار است. سپس از آنان خواسته شد تخمینی از میزان تاثیر هر یک از عوامل ذکر شده بر بروز پدیده تقلب را در قالب مقیاس ۵ درجه ای لیکرت از " کاملا مردود است " (نمره ۱) تا " کاملا مورد تایید است" (نمره ۵) اعلام نمایند. در مرحله بعد این عوامل اعتبار سنجی شدند، به این ترتیب که میانگین رتبه ای هر یک از عوامل محاسبه شد و تنها عواملی که نمره میانگین رتبه ای آنها بالاتر از ۲/۵ بود و نمره اعتبار لازم را کسب کردند وارد تحلیل شدند. نهایتاً به منظور تبیین مؤلفه های اثرگذار بر بروز پدیده تقلب عواملی که در مرحله اعتبار سنجی نمره اعتبار لازم را کسب کرده بودند وارد تحلیل عاملی شدند. نتایج این تحلیل منجر به تبیین ٤ مؤلفه اثرگذار بر بروز پدیده تقلب شد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

نتایج ویافته ها

جدول ۱. توزیع فراوانی دانشجویان مورد مطالعه براساس ویژگی‌های فردی

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی	آماره
گروههای سنی	کمتر از ۲۰ سال	۱۰۳	۳٤/٦	۳٤/۹	۳٤/۹	کمینه: ۱۸
	بین ۲۰ تا ۲٤ سال	۱۵۸	۵۳	۵۳/٦	۸۸/۵	بیشینه: ۳۵
	بزرگتر از ۲٤ سال	۳٤	۱۱/٤	۱۱/۵	۱۰۰	میانگین: ۲۲
جنسیت	دانشجویان دختر	۱۹٤	٦۵/۱	٦۵/۳	٦۵/۳	نما: دانشجویان دختر
	دانشجویان پسر	۱۰۳	۳٤/٦	۳٤/۷	۱۰۰	
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۲٤٦	۸۲/٦	۸۲/٦	۸۲/٦	نما: کارشناسی
	کارشناسی ارشد	٤۸	۱٦/۱	۱٦/۱	۹۸/۷	
	دکتری	٤	۱/۳	۱/۳	۱۰۰	
ارتکاب عمل تقلب	بله	۱۵٦	۵۲/۳	۵۲/۳	۵۲/۳	نما: بله
	خیر	۱٤۲	٤۷/۷	٤۷/۷	۱۰۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

– براساس اطلاعات بدست آمده مندرج در جدول ۱، در خصوص سن نمونه آماری مورد مطالعه، حداقل سن ۱۸ سال، حداکثر سن ۳۵ سال و میانگین سن ۲۲ سال بوده است که ۱۰۳ نفر (۳٤/٦٪) کمتر از ۲۰ سال، ۱۵۸ نفر (۵۳ ٪) بین ۲۰-۲٤ سال، ۳٤ نفر (۱۱/٤ ٪) بیشتر از ۲٤ سال داشتند و ۳ نفر (۱ ٪) نیز به این سوال پاسخ نداده بودند.

– یافته های جدول۱، همچنین نشان می دهد بیشترین فراوانی نمونه آماری مورد مطالعه از نظر جنسیت، مربوط به دانشجویان دختر(۱۹٤ نفر) می باشد. یعنی حدود۳ /٦۵ درصد از کل پاسخگویان.

– مشاهده اطلاعات بدست آمده مندرج در جدول۱، بیانگر آن است که در هرم توزیع سطح تحصیلات، لایه مربوط به مقطع لیسانس (۲٤٦ نفر) بیشترین لایه قابل مشاهده می باشد. یعنی حدود٦ /۸۲ درصد از کل پاسخگویان را دانشجویان مقطع لیسانس به خود اختصاص داده اند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

– از نظر پرسش در ارتباط با ارتکاب تقلب در دوران تحصیل نیز اکثریت دانشجویان (۱۵۶ نفر یا ۵۲/۳ درصد) فارغ از مقطع تحصیلی که در آن قرار داشتند اقرار کرده بودند که حداقل یک بار در دوران تحصیل خود مرتکب انجام عمل تقلب شده اند.

جدول ۲– همبستگی میان تعداد دفعات تقلب با ویژگیهای فردی دانشجویان مورد مطالعه

ویژگیهای فردی دانشجویان مورد مطالعه	r	sig
سن	-۰/۰۷۸	۰/۱۸۶
مقطع تحصیلی	-۰/۲۲۷	۰/۰۰۰ /**
معدل مقطع تحصیلی	-۰/۱۰۷	۰/۰۲۲*
جنس	-۰/۰۹۰	۰/۱۲۵
رشته تحصیلی	۰/۰۶۲	۰/۲۸۱
دوره تحصیلی (شبانه یا روزانه)	۰/۰۸۲	۰/۱۶۱

** و * به ترتیب معنی‌داری در سطح ۱ و ۵ درصد خطا

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون همبستگی بین تعداد دفعات تقلب با ویژگی‌های فردی دانشجویان مورد مطالعه در جدول۲، آمده است.

– نتایج آزمون گویای این است که بین تعداد دفعات تقلب دانشجویان با سن، جنس، رشته تحصیلی و دوره تحصیلی رابطه معنا داری وجود ندارد. به عبارت دیگر ارتکاب عمل تقلب بستگی به سن و سال، جنسیت، رشته تحصیلی و دوره تحصیلی ندارد. و این عمل غیر اخلاقی در هر رده سنی، در هر رشته تحصیلی و نیز در بین دانشجویان روزانه و شبانه اتفاق می افتد و از لحاظ این ویژگی ها نمی توان افراد متقلب را به رده سنی، دوره تحصیلی و یا رشته تحصیلی خاص نسبت داد.

– نتایج آزمون همچنین نشان داد که بین تعداد دفعات ارتکاب تقلب دانشجویان با مقطع تحصیلی آنان رابطه منفی و معنا داری با اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتیجه بیانگر آن است که با بالا رفتن مقطع تحصیلی احتمال ارتکاب تقلب کاهش پیدا می‌کند. به عبارت دیگر دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی کمتر از دانشجویان مقطع کارشناسی مرتکب انجام عمل تقلب می‌شوند.

– نتایج آزمون همبستگی نشان دهنده رابطه منفی و معنا دار بین تعداد دفعات ارتکاب تقلب دانشجویان با معدل مقطع تحصیلی آنان با اطمینان ۹۵ درصد می باشد. این نتیجه نشان می-دهد با بالا رفتن سطح معدل احتمال ارتکاب تقلب کاهش پیدا می‌کند. به بیان دیگر

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

دانشجویان ضعیف‌تر بیشتر مرتکب انجام عمل تقلب می شوند و دانشجویان قویتر بیشتر متکی به دانش و اطلاعات خود هستند.

جدول ۳. اعتبار سنجی عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب و اولویت بندی آنها از نظر میزان تأثیر

عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب	میزان متداول بودن (درصد)					آماره سنجش			رتبه
	کاملا مردود	تا حدی مردود	نه مورد تایید و نه مردود	تا حدی مورد تایید	کاملا مورد تایید	میانگین رتبه ای از ۵	انحراف معیار	CV	
جلب توجه دیگران	۲۵/۵	۲۲/۸	۲۳/۸	۱۶/۴	۸/۷	۲/۴۸	۱/۲۱	۰/۴۹	۳۰
عدم اعتماد به نفس	۱۴/۸	۱۷/۴	۲۲/۱	۳۰/۲	۱۵/۱	۳/۱	۱/۲۹	۰/۴۱	۲۲
مشکلات خانوادگی	۱۶/۴	۱۶/۱	۳۲/۶	۲۴/۲	۹/۷	۲/۹۴	۱/۲۱	۰/۴۱	۲۳
عادت داشتن به تقلب	۷/۴	۷/۴	۱۲/۴	۴۰/۳	۳۲/۲	۳/۸۲	۱/۱۷	۰/۳	۳
اضطراب و دلهره	۱۲/۱	۱۶/۴	۲۳/۵	۳۵/۲	۱۲/۴	۳/۱۹	۱/۲۱	۰/۳۷	۱۶
عدم مطالعه	۵/۴	۲/۷	۶/۴	۲۹/۲	۵۶/۴	۴/۲۸	۱/۰۶	۰/۲۴	۱
فراگیر شدن تقلب در بین دانشجویان و عدم کنترل مسئولین	۷/۷	۱۳/۴	۲۴/۸	۲۹/۹	۲۲/۸	۳/۴۷	۱/۲	۰/۳۴	۱۳
دشواری مطالب درسی	۸/۴	۱۰/۷	۱۵/۴	۳۳/۲	۳۱/۹	۳/۶۹	۱/۲	۰/۳۲	۵
جو کلاس	۷/۴	۱۴/۱	۲۴/۵	۳۰/۵	۲۳/۲	۳/۴۸	۱/۲	۰/۳۴	۱۲
شجاعت و جرات تقلب کردن	۱۶/۴	۱۳/۸	۲۵/۵	۲۰/۵	۲۲/۸	۳/۱۹	۱/۳۷	۰/۴۲	۲۵
لذت بردن از تقلب	۱۳/۱	۱۷/۸	۲۳/۵	۲۳/۵	۲۰/۸	۳/۲۱	۱/۳۲	۰/۴۱	۲۱
راه آسان برای کسب نمره	۷/۷	۱۱/۷	۱۳/۴	۳۶/۶	۲۸/۵	۳/۶۷	۱/۲۳	۰/۳۳	۷
راحت طلبی	۶/۷	۹/۱	۱۶/۸	۳۹/۹	۲۶/۸	۳/۷۱	۱/۱۵	۰/۳	۴
دشواری امتحان	۸/۴	۱۰/۱	۱۹/۱	۳۰/۹	۲۹/۵	۳/۶۴	۱/۲۴	۰/۳۴	۹
عدم تطابق سؤالات امتحانی با مطالبی که تدریس شده	۹/۱	۱۳/۴	۲۰/۵	۲۹/۵	۲۶/۸	۳/۵۲	۱/۲۷	۰/۳۶	۱۴
فشار و سرزنش والدین	۱۵/۴	۲۰/۸	۳۰/۹	۲۲/۸	۹/۴	۲/۸۹	۱/۱۹	۰/۴۱	۲۴
حفظ آبرو در بین همکلاسی‌ها، اساتید و خانواده	۱۲/۴	۱۹/۱	۲۲/۸	۲۷/۹	۱۵/۸	۳/۵۲	۱/۴۲	۰/۴	۱۸
ضعف بنیه مالی در پرداخت شهریه	۲۱/۸	۱۷/۱	۲۳/۵	۲۱/۱	۱۵/۸	۲/۹۱	۱/۳۷	۰/۴۷	۲۸
عدم آگهی دانشجویان به قوانین آموزشی	۲۰/۵	۲۰/۵	۲۱/۵	۲۳/۲	۱۲/۱	۲/۸۵	۱/۳۲	۰/۴۶	۲۷
کم توجهی ناظران جلسه امتحانی	۷	۱۳/۱	۱۴/۸	۲۹/۵	۳۴/۶	۳/۷۲	۱/۲۶	۰/۳۳	۶
عدم انگیزه برای یادگیری	۱۱/۴	۱۶/۱	۲۵/۲	۲۵/۸	۲۰/۱	۳/۲۷	۱/۲۷	۰/۳۸	۱۷
فشرده بودن زمان امتحانات	۶	۱۴/۸	۲۰/۱	۳۰/۵	۲۷/۲	۳/۵۸	۱/۲۱	۰/۳۳	۸
زیاد بودن حجم مطالب درسی	۷	۱۵/۱	۱۵/۴	۳۰/۹	۳۱/۵	۳/۶۴	۱/۲۶	۰/۳۴	۱۰
سخت گیری بیش از حد اساتید	۸/۱	۱۲/۴	۱۸/۱	۳۲/۶	۲۷/۵	۳/۵۹	۱/۲۴	۰/۳۴	۱۱
رقابت و همچشمی با دیگر دانشجویان	۱۲/۴	۱۹/۵	۲۲/۸	۲۸/۲	۱۶/۸	۳/۱۷	۱/۲۷	۰/۴	۲۰
بی معنی بودن امتحان به عنوان ملاک یادگیری	۱۴/۸	۱۹/۸	۲۸/۵	۱۶/۸	۱۸/۵	۳	۱/۳۱	۰/۴۳	۲۶
پرسیدن پاسخ سؤالات از استاد در جلسه امتحان	۹/۴	۱۸/۸	۲۸/۵	۲۶/۸	۱۵/۱	۲/۲۹	۱/۴۴	۰/۶۳	۳۱
فرار بودن و فراموشی مطالب درسی	۵/۷	۱۰/۱	۱۷/۴	۴۰/۶	۲۳/۸	۳/۶۸	۱/۱	۰/۲۹	۲
عدم تفکر در مورد پیامدهای تقلب	۹/۷	۱۶/۸	۲۹/۵	۲۴/۸	۱۷/۸	۳/۲۴	۱/۲۱	۰/۳۷	۱۵
عدم آگهی از زمان برگزاری امتحان	۲۰/۱	۱۸/۱	۲۹/۲	۱۸/۸	۱۲/۴	۲/۳۷	۱/۱۱	۰/۴۷	۲۹
عدم ترتیب اثر دادن مسئولین آموزشی به تقلب‌های گزارش شده	۱۳/۸	۱۴/۱	۲۹/۵	۲۰/۵	۲۱/۸	۳/۲۲	۱/۳۱	۰/۴	۱۹

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

بر اساس یافته های جدول ۳، سه عامل؛ پرسیدن پاسخ سؤالات از استاد در جلسه امتحان (استفاده از کمک و راهنمایی استاد در جلسه امتحان با پرسیدن سوال)، جلب توجه دیگران (از طریق تقلب رساندن به آنها) و عدم آگهی از زمان برگزاری امتحان به ترتیب کم اثر ترین عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب تعیین شدند. همان‌طور که یافته های جدول ۲، نشان می دهد، این عوامل همچنین پائین‌ترین نمره اعتبار را از نظر اثرگذاری بر بروز پدیده تقلب داشتند. این عوامل به دلیل اهمیت کم و تأثیر ضعیفی که بر بروز پدیده تقلب داشتند، از تحلیل حذف شدند. از طرف دیگر یافته های جدول ۳، بیانگر آن است که سه عامل؛ عدم مطالعه کافی و آمادگی نداشتن برای امتحان، فرار بودن و فراموشی مطالب درسی و عادت داشتن به تقلب به ترتیب با اهمیت ترین و قویترین عوامل تاثیر گذار بر بروز پدیده تقلب تعیین شدند.

تحلیل عاملی عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب

به منظور تبیین مؤلفه های اثرگذار بر بروز پدیده تقلب، عوامل اثرگذاری که از مرحله اعتبارسنجی نمره اعتبار لازم (بالاتر از میانگین) را کسب کردند وارد تحلیل عاملی شدند. مقدار KMO برابر با ۰/۷۹ و مقدار بارتلت۱۵۸۸/۵۶۲ به دست آمد که در سطح ۱٪ معنی‌دار بوده و نشان می‌دهد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند. جدول٤، تعداد مؤلفه ها و درصد تبیین آنها را مشخص می‌کند.

جدول٤، مشخصات تغییرپذیری مؤلفه های استخراج شده اثرگذار بر بروز پدیده تقلب

ردیف	مؤلفه ها	مقدارویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
۱	مؤلفه اول	۱۵/۱٤۸	۲۵/۲۹	۲۵/۲۹
۲	مؤلفه دوم	٤/٥٦٥	۱٤/۷٤	٤۰/۳
۳	مؤلفه سوم	۳/۳٦٦	۱۱/٦٦	٥۱/٦۹
٤	مؤلفه چهارم	۳/۱۲۱	۱۱/۱٥	٦۲/۸٤

بر اساس اطلاعات جدول ٤، بیشترین مقدار ویژه مربوط به مؤلفه اول و در حدود ۱۵/۱۵ می‌باشد که برابر با ۲۵/۳ درصد از واریانس تبیین شده توسط این مؤلفه می‌باشد. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط این چهار عامل جمعا ٦۲/۸٤ درصد می باشد. این بدین معنی است که عوامل استخراج شده حدود ٦۳ درصد از کل عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب را تبیین می‌کنند. ۳۸ درصد واریانس تبیین نشده مرتبط با عواملی چون؛ اغفال اساتید

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

توسط دانشجویان با استفاده از روشهای متنوع و غیر مرسوم تقلب، عدم دسترسی به نرم افزارهای قوی جهت کنترل پایان نامه ها، تکالیف و پروژه های درسی و تشخیص میزان کپی برداری در آنها بوده است که در تحقیق حاضر تبیین نشدند و عامل آنها در تحلیل عاملی استخراج نشد. مؤلفه ها ی استخراج شده را با روش واریماکس چرخش داده و نام‌گذاری شدند. نتایج در جدول ۵، ارائه شده است.

جدول ۵، مشخصات مؤلفه های استخراج شده اثرگذار بر بروز پدیده تقلب

نام مؤلفه	متغیرها	بارعاملی
ناهنجاری‌های برنامه ریزی آموزشی	فشرده بودن زمان امتحانات	۰/۸۰۲
	زیاد بودن حجم مطالب درسی	۰/۷٦۹
	دشواری امتحان	۰/٦۹۱
	عدم تطابق سؤالات امتحانی با مطالبی که تدریس شده	۰/۸۵٦
	دشواری مطالب درسی	۰/۸۱۳
درونی شدن فرهنگ تقلب	عدم تفکر در مورد پیامدهای تقلب	۰/۸۱۵
	راحت طلبی	۰/۷۸٦
	راه آسان برای کسب نمره	۰/۷٤۵
	شجاعت و جرات تقلب کردن	۰/٦۱۱
	لذت بردن از تقلب	۰/۷۱٤
	عدم اعتماد به نفس	۰/۷۰۱
	اضطراب و دلهره	۰/٦۷٤
	عدم مطالعه	۰/٦۵۸
	عادت داشتن به تقلب	۰/۵٦۲
	فرار بودن و فراموشی مطالب درسی	۰/۵۱۲
ضعف مدیریتی و ضابطه مند نبودن قانون برخورد با افراد متقلب	عدم آگهی دانشجویان به قوانین آموزشی	۰/۸۱٤
	عدم ترتیب اثر دادن مسئولین آموزشی به تقلب‌های گزارش شده	۰/۷٤۱
	فراگیر شدن تقلب در بین دانشجویان و عدم کنترل مسئولین	۰/۷۲۸
عوامل محیطی	سخت گیری بیش از حد اساتید	۰/۵۱۲
	فشار و سرزنش والدین	۰/۵۰۱
	ضعف بنیه مالی در پرداخت شهریه	۰/٦٤۲
	حفظ آبرو در بین همکلاسی‌ها، اساتید و خانواده	۰/۵۵۱

– اولین عامل (مؤلفه) تبیین شده حاصل از تحلیل عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب مربوط به "ناهنجاریهای برنامه‌ریزی آموزشی" است. این عامل حدود ۲٦ درصد از عوامل مربوط به علل بروز تقلب را تحت پوشش قرار می دهد. فشرده بودن زمان امتحانات، زیاد بودن حجم مطالب درسی، مشکل بودن سؤالات مطرح شده در امتحانات و عدم تناسب سطح

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

سؤالات امتحانی با مطالب تدریس شده از جمله ناهنجاری‌های برنامه‌ریزی آموزشی است که از مهمترین علل وقوع تقلب شناسایی شده است (جدول ۵).

– عامل (مؤلفه) دوم تحت عنوان "درونی شدن فرهنگ تقلب" با درصد تبیین ۱٤/۷٤ از واریانس کل می باشد. این عامل یکی از جنبه های مهم اثرگذار بر بروز پدیده تقلب می باشد. درونی شدن فرهنگ تقلب از مسائل حاد و خطرناکی است که هویت و قداست علم را تهدید می کند و اپیدمی شدن آن ضررهای جبران ناپذیری را به اجتماع علمی و آینده جامعه وارد می‌کند. این مؤلفه شامل عواملی چون بی اهمیت دانستن تقلب و عدم تفکر در مورد پیامدهای آن، راحت طلبی دانشجویان، عدم مطالعه، عادت داشتن به تقلب و مواردی از این قبیل می باشد که نشان از عادی شدن تقلب و شکستن قبح و زشتی عمل تقلب در نزد دانشجویان و در نتیجه به دنبال راه های آسان و سهل الوصول کسب نمره بودن در بین دانشجویان مراکز آموزش عالی می باشد (جدول ۵).

– عامل (مؤلفه) سوم تحت عنوان " ضعف مدیریتی و ضابطه مند نبودن قانون برخورد با افراد متقلب " می باشد. این مؤلفه نیز با درصد تبیین ۱۱/٦٦ درصد از واریانس کل، از جمله عوامل مهم و اثرگذار بر بروز پدیده تقلب است که عواملی چون؛ عدم آگهی دانشجویان به قوانین آموزشی، عدم ترتیب اثر دادن مسئولین آموزشی به تقلب‌های گزارش شده، فراگیر شدن تقلب در بین دانشجویان و عدم کنترل مسئولین را شامل می شود (جدول ۵).

– عامل (مؤلفه) چهارم نیز "عوامل محیطی" اثر گذار بر بروز پدیده تقلب می باشد. عواملی چون سخت گیری اساتید، فشار خانواده، والدین و همکلاسی‌ها و فشارهای مالی (ترس از مردود شدن در درس و پرداخت شهریه) جزء عوامل محیطی محسوب می شوند که حدود ۱۱/۱۵ درصد از واریانس کل مربوط به عوامل اثر گذار بر بروز پدیده تقلب را تبیین می‌کند (جدول ۵).

بحث و نتیجه گیری

مطالعه و تحقیق در ارتباط با موضوع تقلب از دو جهت حائز اهمیت است. نخست آنکه درک عوامل اثرگذار بر بروز پدیده تقلب به مدیریت و کنترل و پیشگیری از بروز آن کمک می کند. از سوی دیگر آمار و ارقام بیانگر آن است که این پدیده غیر اخلاقی در تمامی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی رو به افزایش است (سید حسینی داورانی، ۱۳۸۳

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

؛ Spiller,۱۹۹۵) و به همین دلیل در سال‌های اخیر بر تحقیق پیرامون آن تاکید بیشتری شده است (Murdock,۲۰۰۱).

در این مطالعه سعی شد به منظور جلوگیری از ایجاد حساسیت در دانشجویان و پرهیز از سوگیری ناشی از پذیرش اجتماعی آن، به جای آنکه به طور مستقیم در مورد علل ارتکاب تقلب در مورد خودشان پرسیده شود، از علل شیوع آن در بین همکلاسی‌های آنان سوال شود. زیرا حتی در صورت بی نام بودن پرسشنامه ها، تعداد قابل توجهی از دانشجویان ممکن است ارتکاب به تقلب را علی رغم انجام آن، انکار نمایند (Thorpe,۱۹۹۹).

نتایج تحقیق نشان داد بین ارتکاب به انجام عمل تقلب در دانشجویان با ویژگی‌های فردی آنها مانند؛ سن، جنس، رشته تحصیلی و دوره تحصیلی رابطه معنا داری وجود ندارد. به عبارت دیگر ارتکاب عمل تقلب بستگی به سن و سال، جنسیت، رشته تحصیلی و دوره تحصیلی ندارد. این در حالی است که نتایج تحقیقاتی که در انگلستان در دانشگاه پلی‌موت انجام گرفت، نشان داد تقلب در بین دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر و نیز در بین دانشجویان رشته علوم و تکنولوژی بیشتر از دانشجویان سایر رشته ها بود (Stephen & etal,۱۹۹۶). نتایج تحقیق خامسان و همکاران نیز نشان داد؛ میزان تقلب در پسران بیش از دختران و باور به عمومیت داشتن تقلب در دختران به طور معناداری بیش از پسران است (خامسان، ۱۳۹۰). نتایج آزمون همچنین نشان داد که بین ارتکاب به تقلب دانشجویان با مقطع تحصیلی آنان رابطه منفی و معنا داری دارد. یعنی احتمال تقلب در دانشجویان تحصیلات تکمیلی و مقاطع بالاتر کمتر است. نتیجه این تحقیق برعکس نتایج تحقیق گرگوری و همکاران می باشد، چرا که نتایج تحقیق آنها بیانگر این واقعیت بود که تفاوت معناداری بین ارتکاب به تقلب دانشجویان با مقطع تحصیلی آنان وجود ندارد و تقلب در هر سطح تحصیلی اتفاق می افتد (Gregory,۲۰۰٤). همچنین نتایج آزمون همبستگی نشان دهنده رابطه منفی و معنا دار بین تعداد دفعات ارتکاب تقلب دانشجویان با معدل مقطع تحصیلی آنان بود، یعنی با بالا رفتن سطح معدل احتمال ارتکاب تقلب کاهش پیدا می‌کند. این قسمت از نتایج تحقیق تاییدی بر نتایج تحقیق استفن و همکاران بود. نتایج تحقیق آنها نیز مؤید این واقعیت بود که دانشجویان قویتر کمتر تقلب می‌کنند (Stephen & etal, ۱۹۹٦).این در حالی است که نتایج تحقیق نیک پور (۱۳۸۲) و سید حسینی داورانی (۱۳۸۳)،

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

فراوانی نسبی تقلب و نرخ ارتکاب جعل و تحریف را در بین دانشجویان اعم از قویتر یا ضعیف تر بودن نزدیک به ۵۰ درصد گزارش کرده اند.

نتایج تحقیق تبیین ٤ مؤلفه مهم اثرگذار بر بروز پدیده تقلب را جمعا با درصد تبیین ٦٣ درصد تایید کرد. این مؤلفه ها شامل؛ *ناهنجاری‌های برنامه ریزی آموزشی* مثل فشرده بودن زمان امتحانات، زیاد بودن حجم مطالب درسی، عدم تناسب سطح سؤالات امتحانی با مطالب تدریس شده و مواردی از این قبیل می باشد. در تحقیقی که توسط میلتون و همکاران انجام شد، حدود ۵۰ درصد از دانشجویان علت تقلب را تدریس مطالب پراکنده و سؤالات مشکل امتحانی ذکر کرده بودند (Milton, O., et al, ۱۹۸٦). نتایج تحقیق خامسان نیز تایید کننده برخی از ناهنجاری‌های برنامه ریزی آموزشی مانند؛ عدم وقت کافی و سخت بودن تکالیف و سؤالات را در بروز پدیده تقلب می باشد (خامسان، ۱۳۹۰). در این خصوص تدریس مطالب مرتبط با سرفصل‌های درسی و طرح سؤالات امتحانی متناسب با سرفصل‌های تدریس شده در پیشگیری، مدیریت و کنترل تقلب قابل اجراء و مفید می باشد.

از دیگر مؤلفه های تبیین شده و اثرگذار بر بروز پدیده تقلب *درونی شدن فرهنگ تقلب* در دانشجویان است. این مورد از موارد هشدار دهنده و خطرناکی است که به اپیدمی شدن و فراگیر شدن تقلب دامن می زند. گر چه نتایج تحقیق سید حسینی داورانی (۱۳۸۳)، نشان می دهد میانگین انجام تقلب در امتحانات حالت بحرانی ندارد، اما با توجه به غیر اخلاقی بودن این عمل، انجام تقلب بیش از ۵ بار در طی دوره دانشجویی که از نتایج مستخرج از پژوهش وی می باشد، نیازمند توجه است چرا که شیوع و فرهنگ شدن این پدیده غیر اخلاقی را نشان می دهد. نکته قابل تأمل در مطالعات مشابه آن است که درونی شدن فرهنگ تقلب ارتباط تنگاتنگ با فرهنگ جامعه دارد. نتایج این مطالعات بیانگر این نکته اساسی است که در جوامع سخت‌کوش، افراد کمتر عادت به تقلب کردن دارند (Milton, O., et al, ۱۹۸٦). از دیگر مؤلفه های تبیین شده و اثرگذار بر بروز پدیده تقلب *ضعف مدیریتی و ضابطه مند نبودن قانون برخورد با افراد متقلب* را می توان ذکر کرد. متاسفانه در کشور ما تنبیه متناسب با جرم انجام شده اجراء نمی شود و آن طور که باید جدی گرفته نمی شود. در این خصوص برخورد جدی با متخلفین و پرهیز از هر گونه مسامحه (Coverdale,۲۰۰۰) در کنترل و پیشگیری از وقوع مواردی از این قبیل بسیار مفید می باشد. چرا که در صورت

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

عدم برخورد، احتمال وقوع تقلب و شیوع آن بیشتر خواهد شد (Elzubeir,۲۰۰۳). چهارمین مؤلفه های تبیین شده و اثرگذار بر بروز پدیده تقلب تاثیر *عوامل محیطی* است. این مؤلفه عواملی چون فشار وارده از طرف اطرافیان مانند خانواده و اساتید برای کسب نمره خوب در امتحانات و در نتیجه تلاش دانشجو برای حفظ آبرو به هر قیمت حتی دست زدن به عمل تقلب را شامل می شود. در این خصوص نتیج تحقیقات ماری در دانشگاه فلوریدا نیز نشان داد؛ تقلب دانشجویان رابطه تنگاتنگی با استراتژی حفظ آبرو و رقابت و همچشمی با همکلاسی‌ها دارد. این پدیده بیشتر در مورد دانشجویان دختر سنخیت پیدا می‌کند، گر چه تفاوت‌های جنسیتی در بروز تقلب مهم نیست اما دختران بیشتر تحت تاثیر فشار خانواده و دوستان قرار می گیرند (Mary, G.,۲۰۰۶). در این خصوص نتایج تحقیق مرادی و سعیدی جم (۱۳۸۰) تایید کننده عامل فشار و سخت‌گیری استاد در انجام تقلب است.

پیشنهادها

در یک جمع بندی کلی می توان گفت، تقلب پدیده ای است که ارتباط تنگاتنگ با فرهنگ جامعه از یک سو و مدیریت و سیاست‌گذاری های مسئولین دانشگاه‌ها از سوی دیگر دارد. مدیریت و برخورد جدی متولیان آموزشی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی منجر می شود تا علاوه بر ارتقای سطح معلومات دانشجویان و جلوگیری از اشاعه این مسأله غیر اخلاقی و تبدیل آن به یک هنجار پذیرفته شده در بین دانشجویان، از تضییع حق دانشجویانی که با مطالعه و تلاش مستمر خود نمره کسب می نمایند نیز جلوگیری شود. در این خصوص راهکارهای مدیریتی ذیل ارزشمند و قابل پیشنهاد می باشد:

– ناهنجاریهای برنامه ریزی آموزشی از جمله مؤلفه های مهم در بروز پدیده تقلب می باشد که عواملی چون؛ فشرده بودن زمان امتحانات، حجم بالای درس‌ها، استاندارد نبودن سؤالات و نیز نحوه برگزاری آزمون‌ها در آن تاثیر گذار می باشند. وقتی حجم مطلب زیاد باشد و امتحان سخت و پیچیده باشد، امکان تقلب بیشتر می‌شود. شکل برگزاری امتحانات به صورت چهار گزینه‌ای یکی از اشکالات موجود است. با توجه به تعداد زیاد دانشجویان، گستردگی حجم امتحانات و مشکل تصحیح برگه‌های امتحانی توسط اساتید، امتحانات به صورت چهار گزینه‌ای برگزار می‌شود و در نوع سؤالات چهارگزینه‌ای کم کم اساتید در

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

سال‌های متمادی به سمت تکرار سؤال‌ها در اشکال مختلف می‌روند به طوری که موضوعات مورد سؤال کاملا مشخص می‌شود. در این خصوص پیشنهاد می شود اساتید از تدریس و بیان مطالب پراکنده و نامربوط به سرفصل‌های درسی پرهیز کنند و در هنگام طرح سؤالات امتحانی، در کنار سؤالات چهار گزینه ای، سؤالات دیگری به صورت تشریحی و حتی شفاهی مطرح شود و نیز دست اندر کاران برنامه ریزی بازه زمانی طولانی تری را در برگزاری امتحانات در نظر گیرند.

– درونی شدن فرهنگ تقلب به عنوان یکی از مؤلفه های مهم در بروز پدیده تقلب و رایج شدن آن در بین دانشجویان، منجر به کم‌رنگ شدن قبح و زشتی این عمل غیر اخلاقی می-شود. تقویت روحیه اخلاق علمی در بین دانشجویان با استفاده از جلسات سخنرانی عمومی و مشاوره متخصصان اخلاق علمی و علوم رفتاری به دانشجویان، بخصوص دانشجویانی که دارای سوابق ارتکاب تقلب می باشند، پیشنهاد و راهکاری پیشگیرانه در راستای حل این معظل نظام آموزش عالی است.

– ضعف مدیریتی و عدم برخورد جدی با افراد متقلب به عنوان یکی از مؤلفه های مهم و اثرگذار بر بروز پدیده تقلب از سوی دانشجویان تأیید شد. آنچه که در حال حاضر به عنوان راهکارهای کنترل کننده به آن توجه می‌شود، استفاده از ضوابطی چون کم کردن نمره امتحانی و در حادترین حالت ممکن محروم کردن دانشجو از حضور در جلسه امتحان می باشد. آنچه مسلم است این است که مدیریت و کنترل جامع مستلزم رویکردهای سازمان یافته و گسترش هنجارها، ارزش‌ها و منش‌های اخلاقی و به طور کلی نهادینه سازی فرهنگ مدیریت شخصی و کنترل درونی است. تا جایی که کنترل‌ها از جنبه بیرونی و چوب و چماقی به سمت خود کنترلی درونی، مدیریت شخصی هر فرد بر رفتار علمی خود و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و باور به زشتی چهره کریه تقلب سوق پیدا کند. این امر نیز مستلزم گسترش هسته های تخصصی – حرفه ای در خصوص تشکیل مراکز و گروه‌های پژوهشی با حضور تیم مجرب و چند رشته ای متشکل از متخصصان روان‌شناسی تربیتی، برنامه ریزی آموزشی، مدیریت آموزشی و سایر تخصص‌های مرتبط، به منظور بررسی عوامل کاهش و کنترل تقلب و یافتن راه حل‌های مناسب در جهت پیشگیری و حذف این معظل غیر اخلاقی می باشد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

– استاندارد نبودن سؤالات امتحانی، حفظ کردنی و فرار بودن مطالب از علت‌های روی آوردن دانشجویان به تقلب می باشد، مطالب غیر متناسب با رشته تحصیلی وجود دارد که باعث می شود دانشجویان مطالب اضافی را یاد بگیرند اما آنچه که باید با آن آشنا شوند را یاد نمی‌گیرند. چنانچه دروس و امتحانات کاربردی شوند، دانشجویان به مطالب بیشتر مسلّط می‌شوند و میزان تقلّب نیز کمتر می‌شود.

– عوامل محیطی نیز به عنوان یکی دیگر از مؤلفه های مهم و اثرگذار بر بروز پدیده تقلب از سوی دانشجویان تایید شد. این عوامل عمدتا مرتبط با حیطه های آموزشی (سخت گیری استاد و فشار والدین بر فرزندان در کسب نمره بالاتر)، حیطه های اجتماعی (حفظ آبرو در بین همکلاسیها و دوستان) و نیز حیطه های اقتصادی (ضعف بنیه مالی در پرداخت شهریه) می باشد. مادامی که سخت گیری استاد و فشار خانواده در یادگیری دانشجویان و نیز ارزش های اجتماعی مثل آبرو داشتن نزد استاد و بین دوستان و همکلاسی‌ها و یا پذیرش در سطوح بالاتر تحصیلی و استخدامی ها بر اساس ملاک نمره باشد، می توان انتظار داشت شخص به طور اختیاری و غیر اختیاری در ارتکاب تخلف و تقلب تحت تأثیر عوامل محیطی قرار گیرد. آموزش، فرهنگ سازی و نهادینه کردن تفکر سیستم ارزشیابی و گزینش چه در جامعه علمی و آکادمیک دانشگاهی، چه در بخش سیاست‌گذاری و سیستم های گزینش و استخدامی و چه در فرهنگ و تفکرات عامی جامعه و خانواده ها بر اساس توجه به میزان مهارت‌های اکتسابی و عملی شخص و نه صرفا توجه به نمره و میزان محفوظات او، راهبردی مهم در جهت کنترل عوامل محیطی و تاثیر گذاری آن در بروز پدیده تقلب می باشد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

فهرست منابع

- خامسان، احمد؛ امیری، محمد اصغر. *"بررسی تقلب تحصیلی در میان دانشجویان دختر و پسر"*. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال ششم، شماره ۱، ۱۳۹۰ .
- دریس، عصمت. *"بررسی تاثیر تهدید تنبیه خفیف و شدید بر نگرش نسبت به تقلب و اقدام به آن در دانش آموزان دختر سال سوم راهنمایی شهر اهواز"*. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۷۷ .
- سپهری نیا، امیر. *"تأثیر عزت نفس بر نگرش نسبت به تقلب و اقدام به آن در دانش آموزان دختر و پسر سال سوم راهنمایی شهرستان شوش"*. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۷٦ .
- سید حسینی داورانی، سید وحید. *"نگرش دانشجویان پزشکی سال اول تا ششم نسبت به انواع خلاف دانشگاهی تقلب و سنجش فراوانی آن به روش غیر مستقیم"*. پایان نامه دکتری پزشکی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳.
- مرادی، ولی اله؛ سعیدی جم، مسعود. *"بررسی علل گرایش دانشجویان به تقلب در امتحانات دانشجویان علوم پزشکی همدان در سال ۱۳۷۵"*. طب و تزکیه. ۱۳۸۰، شماره ٤٠: ١٦-١٩.
- نخعی، نوذر؛ سید حسینی، سید وحید. *" بررسی نظرات دانشجویان پزشکی در مورد تقلب امتحانی و فراوانی نسبی آن"*. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی. ۱۳۸۳، شماره ۱، جلد دوم: ٦٤-٥٧.
- نخعی، نوذر؛ نیک پور، هادی. *"بررسی نظرات دانشجویان پزشکی در مورد فریب¬کاری پژوهشی در تدوین پایان نامه و فراوانی نسبی آن"*. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی. ۱۳۸٤،شماره ۲، جلد اول: ۱۰-۱۷.
- نعامی، عبدالزهرا. *"بررسی تاثیر تهدید به تنبیه خفیف و شدید بر نگرش نسبت به تقلب و اقدام به آن در دانش آموزان پسر سال سوم راهنمایی"*. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۷۲ .
- نیک پور، هادی. *"تعیین نگرش دانشجویان سال آخر پزشکی نسبت به انواع تقلب در مراحل تدوین پایان نامه و سنجش فراوانی آن به روش غیر مستقیم"*. پایان نامه دکتری پزشکی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۲ .
- Aronson E, Wilson TD, Akert RM. "personal causes of student cheating, Research in Higher Education". Social psychology. ٤th ed. New Jersey: Prentice Hall ۲۰۰۲; Vol ٤۳, No (۳), pp: ۱۸۰- ۱۸۱.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

- Baldwin DC Jr, Daugherty SR, Rowley BD, Schwarz MD. Cheating in medical school: a survey of second-year students at ۳۱ schools. Acad Med ۱۹۹٦; Vol ۷۱, No (۳), pp: ۲٦۷-۲۷۳.
- Cizek GJ. Cheating on tests: How to do it, detect it and prevent it. Mahwah, NJ: Lawrence Eribaum ۱۹۹۹; Vol ۱۲, No (۱), pp: ۳۹-٤۲.
- Coverdale J, Henning M. An analysis of cheating behaviors during training by medical students. Med Teach ۲۰۰۰; Vol ۲۲, No (٦), pp: ۵۸۲-۵۹٤.
- Elzubeir MA, Rizk DE. Exploring perceptions and attitudes of senior medical students and interns to academic integrity. Med Educ ۲۰۰۳; Vol ۳۷, No (۷), pp: ۵۸۹-۵۹٦.
- Gaberson KB. Academic dishonesty among nursing student. Nurs Forum ۱۹۹۷; Vol ۳۲, No (۳), pp:۱٤-۲۰.
- Gregory J. Cizek. Cheating in Academics. Encyclopedia of Applied Psychology ۲۰۰٤, Vol ۱, No (۱), pp: ۲۳-٤۳.
- Haines V, Diekhoff G, La Beff E. College cheating immaturity, lack of commitment, and the neutralizing attitude. Res High Edu ۱۹۹٦; Vol ۲۵, No (٤), pp: ۳٤۲-۳۵٤.
- Jensen LA, Felman SS, Cauffman E. It's wrong, but everybody does it: academic dishonesty among high school and college student.Contemp Educe Psychol ۲۰۰۲; Vol ۲۷, No (۲), pp: ۲۰۹-۲۲۸.
- Maramuk S, Maline M. Academic dishonesty among college student Issues in education: Washington, DC: Department of Education, Office of Educational Research an Improvement ۱۹۹۳; Vol ۱۷, No (۱), pp:۱۹-۲۸.
- Mary, G., Harper. ۲۰۰٦, High tech cheating. Psychol Rep ۲۰۰٦; Vol ۷, No (۲), pp:٦٦۱-٦٦۹.
- Milton, O., H. R. Pollio and J.A Eison. Making Sense of College Grades: Why the Grading System Does Not Work and what can be done about It. San Francisco, CA; Jossey-Bass; ۱۹۸٦, Vol ۲, No (۱), pp:۵-۱۷
- Murdock TB, Hale NM, Weber MJ. Predictors of cheating among early adolescents: academic and social motivations. Contemp Educ Psychol ۲۰۰۱; Vol ۲٦, No (۱), pp: ۹٦-۱۱۵.
- Rennie SC, Rudland JR. Differences in medical students' attitudes to academic misconduct and reported behavior across the years- a questionnaire study. J Med Ethics ۲۰۰٤; Vol ۲۹, No (۲), pp: ۹۷-۱۰۲.
- Rozance CP. Cheating in medical schools: implications for students and patients. JAMA ۱۹۹۱; Vol ۲۲٦, No (۱۷), pp: ۲٤۵۳-۲٤۵٦.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]

- Sierles F, Hendrick I, Circle S. Cheating in medical School. J Med Educe ۱۹۹۰; Vol ۵۵, No (۳), pp: ۱۲٤-۱۲۵.
- Spiller S, Crown DF. Changes over time in academic dishonesty at the collegiate level. Psychol Rep ۱۹۹۵; Vol ۷٦, No (۳), pp: ۷٦۳-۷٦۸.
- Stephen E. Newstead, Arlene, Franklyn-Stokes and Penny Armstead. Individual Differences in Student Cheating, Journal of Educational Psychology ۱۹۹٦; Vol ۸۸, No (۲), pp: ۲۲۹-۲٤۱.
- Sudman S, Bradburn NN. Asking questions. San Francisco: a partical guide questionnaire design: Jossey- Bass Inc ۱۹۹۷; Vol ۲۱, No (۲), pp: ۷۱-۸۳.
- Thorpe MF, Reed BD, Pittenger DJ. Cheating the researcher: a study of the relation between personality measures and self-reported cheating. College Student Journal ۱۹۹۹; Vol ۳٤, No (۲), pp: ۱۲-۲٤

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-02]